

De quan Empúries va ser un Kuwait

Cató, el Schwarzkopf de l'antiguitat

El 195 a C un poderós exèrcit romà va desembarcar a Empúries i d'un sol cop van desbaratar la resistència ibèrica en una fulminant campanya molt similar a la viscuda fa poc en la crisi de Kuwait.

Les darreres setmanes el món a restat pendent i astorat davant els esdeveniments de l'anomenada Guerra del Golf. Primer van ser els contundents atacs aeris i després la fulminant campanya terrestre. A hores d'ara sembla *normal* l'escassa quantitat de baixes de les forces aliades, però la cosa hagués pogut anar d'una altra manera. No per casualitat la majoria dels analistes preveien una gran quantitat de baixes en els combats terrestres. Bona part de la ràpida resolució de la campanya cal atribuir-la a l'habilitat i capacitat tècnica del cap de les forces aliades, el general Norman Schwarzkopf, una bestia de 120 quilos també coneguda amb el malnom de l'ós o *Norman d'Aràbia*.

Probablement si la campanya l'hagués dirigit un altre militar menys capacitat (i només cal recordar Westmoreland al Vietnam) a hores d'ara les forces aliades lamentarien unes 10.000 baixes, tal com preveien els analistes, i haurien obtingut una victòria pírrica davant l'opinió pública mundial que els hauria ocasionat una clara derrota política.

Realment el paper de Schwarzkopf, i prescindint de tota mena de judicis d'intencions sobre l'oportunitat o licitud de la guerra, ha estat molt important. Quan tinguem una mica més de perspectiva històrica, la campanya de Kuwait passarà als annals de la història militar com una de les més brillants mai dissenyades en tots els temps. Els aliats tenien la superioritat tècnica, però altres conflictes recents com els del Vietnam o els de l'Afganistan han demostrat que això no és prou per assolir una victòria, i això és el que s'ha de reconèixer a Schwarzkopf, que ha obtingut un triomf fulminant i aclaparador que ha anat més enllà del que somiaven els analistes experimentats més optimistes.

LES EXPERIÈNCIES DE LA HISTÒRIA

Sembla que Schwarzkopf és un gran

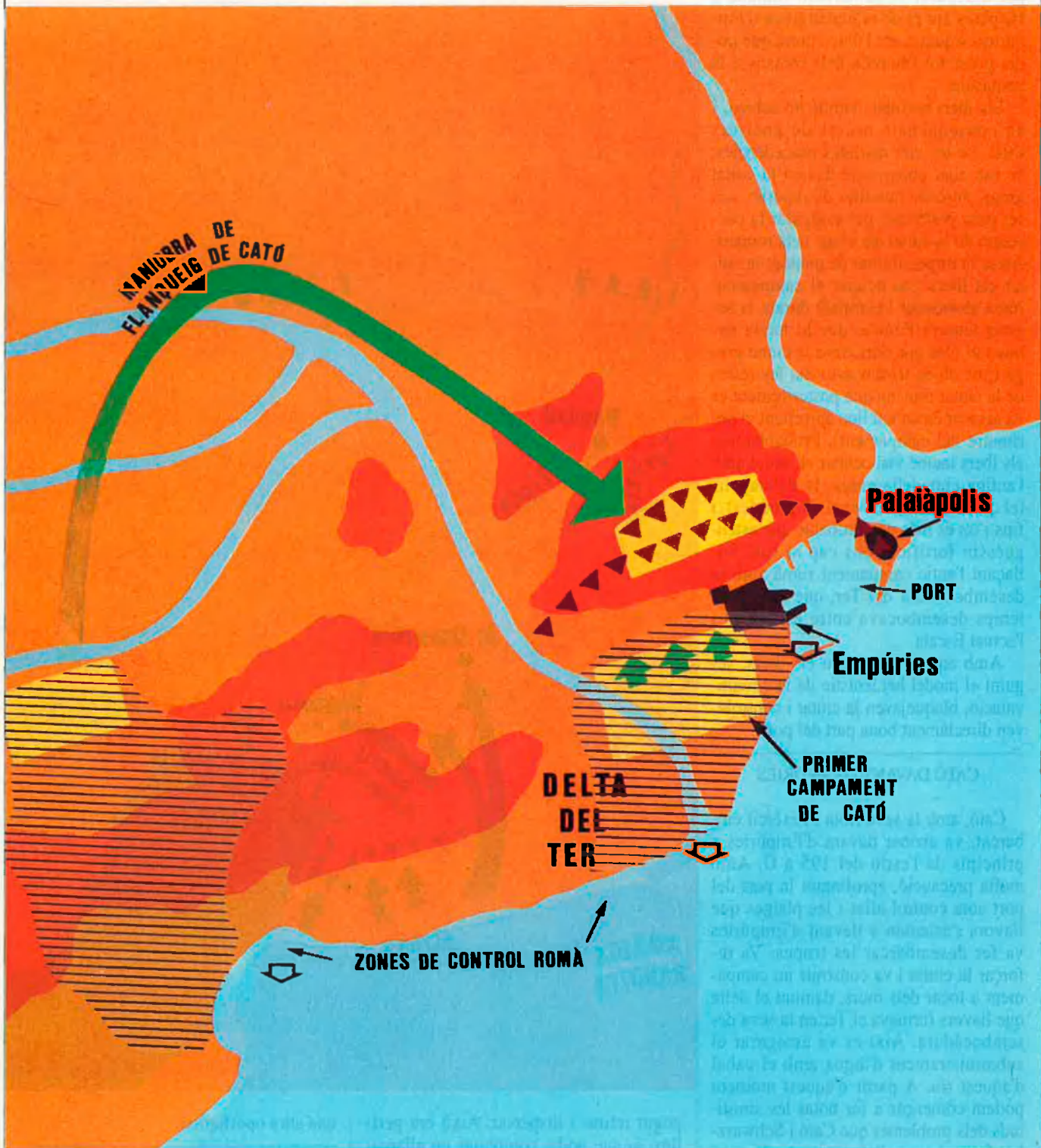
aficionat a la història militar i que ha estat capaç de sintetitzar aquest capital i demostrar que aquest coneixement pot ser útil. En diverses ocasions Schwarzkopf ha manifestat la seva admiració pel desplegament tàctic efectuat pels cartaginesos en la batalla de Canes, i també ha explicat el seu coneixement d'altres grans batalles de l'antiguitat.

Precisament una de les batalles més espectaculars de l'antiguitat i alhora més desconeguda va ser la batalla d'Empúries el 195 a C, batalla que Schwarzkopf no coneix perquè és just a partir d'ara que en podem començar a saber alguna cosa. Però, si el cap militar nord-americà hagués conegut el desenvolupament d'aquesta batalla, sens dubte que l'hagués integrat ràpidament en els seus esquemes. Curiosament la batalla d'Empúries s'assembla moltíssim a la campanya del Kuwait desenrotllada per les forces aliades, això sí, salvant les diferències que representa l'escala tàctica en un cas i l'estratègica en l'altre. D'altra banda les actituds de Schwarzkopf davant el conflicte són quasi idèntiques a les que va practicar Cató. Les actituds de prudència, paciència, enginy, audàcia i força voluntat d'estalviar, a qualsevol preu, les víctimes en el bàndol propi són comunes a ambdós militars. Cató i Schwarzkopf se'ns presenten com a caps militars i, sense tenir en compte altres aspectes en els quals va brillar Cató, com a personatges força similars. Els paral·lelismes de les situacions fan pensar que, desgraciadament, les coses no han canviat en els aspectes fonamentals respecte als temps antics. Vegem a continuació les curioses semblances entre ambdues campanyes.

EMPÚRIES, ENCLAU GEOESTRATÈGIC DE LA MEDITERRÀNIA OCCIDENTAL

Després de la segona Guerra Púnica els romans eren els amos nominals de la Pe-

La conquesta d'Empúries

nínsula Ibèrica, però, quan van intentar fer efectiu el seu poder, mitjançant una política tributària damunt el món indígena, es va demostrar que el seu poder teòric restava lluny de fer-se efectiu. El 197 a C es va produir una rebel·lió general del món indígena que va deixar aïllades

les escasses tropes romanes que operaven a l'interior de la Península.

Els romans van preparar un gran exèrcit comandat pel cònsol Cató i format per dues legions i nombroses tropes auxiliars, i també per una nodrida flota. Pel capbaix el contingent deuria sobrepassar

els vint mil homes. Ara bé, arribar a la Península Ibèrica no era fàcil, ja que la Gàl·lia no era encara terra romana, l'única via ràpida i possible per intervenir era la marítima, aprofitant els nombrosos ports de les colònies dels grecs de Massàlia (Marsella) aliats dels romans. En

aquest context l'únic port segur i vital per assegurar la penetració romana a Hispània era el de la ciutat grega d'Empúries. Aquesta era l'única porta que podia permetre l'entrada dels romans a la península.

Els ibers revoltats també ho sabien, i en conseqüència milers de guerrers ibers, de les més distintes procedències, es van anar congregant davant la ciutat grega. Però les muralles d'Empúries van ser prou poderoses per assegurar la possessió de la ciutat als aliats dels romans. Atesa la impossibilitat de prendre la ciutat els ibers van ocupar el campament romà abandonat i construït durant la segona Guerra Púnica, que hi havia damunt el turó que dominava la ciutat grega (just on es troben avui dia les restes de la ciutat romana que posteriorment es va aixecar en aquell lloc aprofitant el perímetre del campament). Probablement els ibers també van ocupar el túmul amb l'antiga ciutat grega, la Palaiapolis (el que avui és Sant Martí d'Empúries), i fins i tot és més que probable que estenguessin fortificacions cap al sud, enllaçant l'antic campament romà amb la desembocadura del Ter, que en aquell temps desembocava entre Empúries i l'actual Escala.

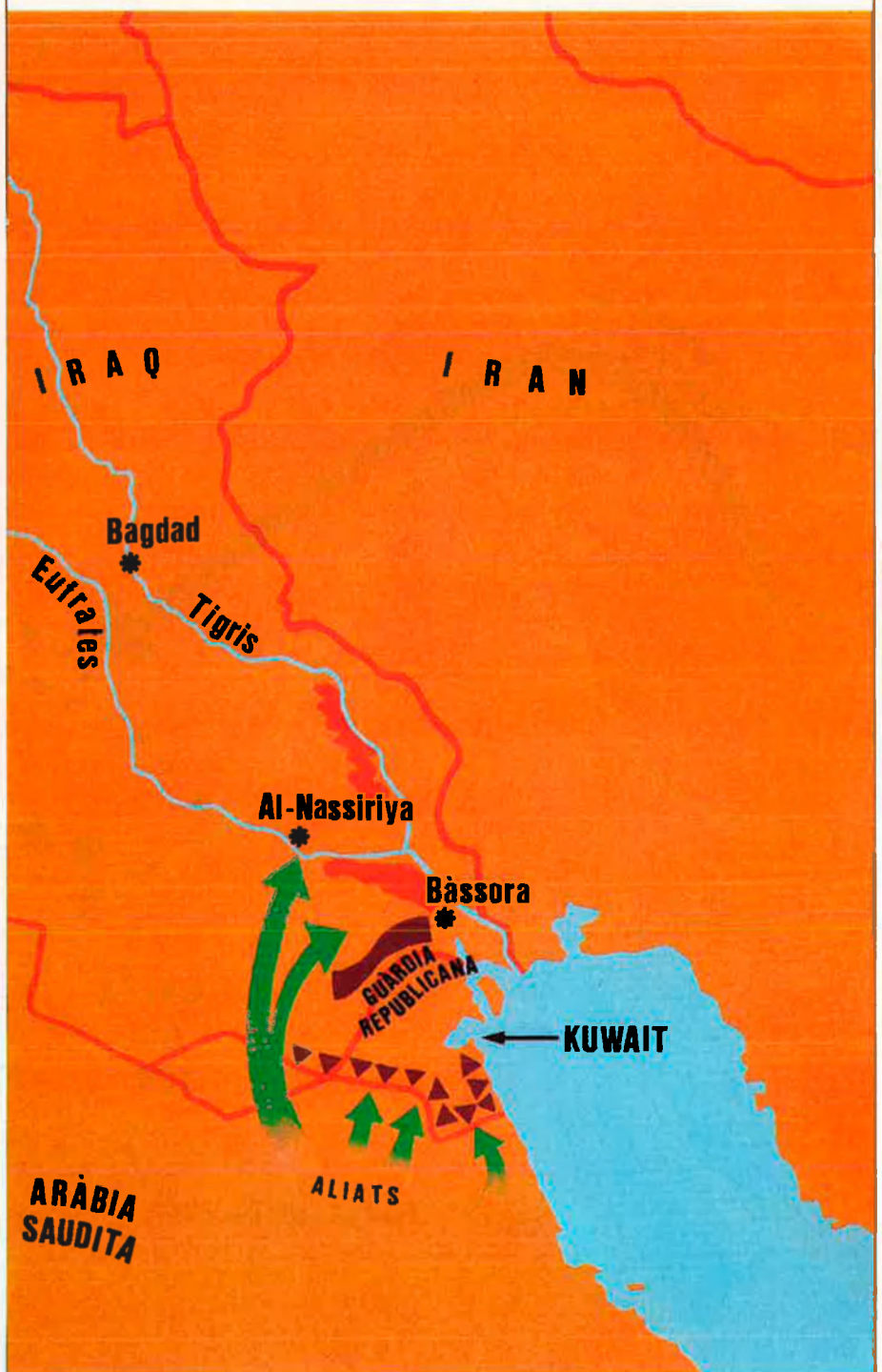
Amb aquest dispositiu els ibers, seguint el model hel·lenístic de la circumvalació, bloquejaven la ciutat i controlaven directament bona part del port.

CATÓ DAVANT D'EMPÚRIES

Cató, amb la seva flota i l'exèrcit embarcat, va arribar davant d'Empúries a principis de l'estiu del 195 a C. Amb molta precaució, aprofitant la part del port sota control alià i les platges que llavors s'estenien a llevant d'Empúries va fer desembarcar les tropes. Va reforçar la ciutat i va construir un campament a tocar dels murs, damunt el delta que llavors formava el Ter en la seva desembocadura. Així es va assegurar el subministrament d'aigua amb el cabal d'aquest riu. A partir d'aquest moment podem començar a fer notar les similituds dels problemes que Cató i Schwarzkopf van haver d'afrontar en els seus respectius conflictes.

Un atac frontal de Cató contra el campament fortificat que dominava Empúries des de les altures hagués estat possible, sens dubte els romans ho haguessin aconseguit, però a canvi de la mort de moltíssims legionaris. D'altra banda en cas d'atac frontal els ibers s'haguessin

La tempesta del desert

pogut retirar i dispersar. Això era perillós, ja que podia comportar un allargament de la guerra i la persecució de l'enemic vall a vall i poblat per poblat en una geografia difícil com és la del nord-est peninsular. Cató tenia davant una formidable concentració ibera que deuria sumar al voltant dels 20.000 o 30.000 guerrers i calia destruir-la d'un sol cop si volia una campanya còmoda... no tindria

una altra oportunitat.

APROFITAR LA SUPERIORITAT TÈCNICA

De tots és sabut que els nord-americans i els aliats van aprofitar la seva superioritat tècnica i particularment aèria per colpejar els punts estratègics de l'enemic forçant que aquest s'enganxés en-

cara més al terreny. Els romans també tenien superioritat tècnica. El seu comandament era unificat i jerarquitzat, sabien combatre en ordre tancat i disciplinadament i les seves armes i armadures eren molt superiors. A banda disposaven d'una supremacia naval total que els atorgava una certa mobilitat estratègica. Cató també es va apressar a colpejar els punts neuràlgics de l'enemic. A través de la costa, i potser de vegades emprant els vaixells i desembarcant en altres indrets, columnes romanes s'internaven a l'interior del territori enemic atacant per sorpresa els poblats i incendiant els camps de blat o requisant les seves collites. Resultat d'aquest acció va ser la inseguretat en el bàndol iber, la progressiva desmoralització per les *razzies* romanes.

Amb tot, aquesta situació va refermar entre els ibers la convicció que l'única esperança era mantenir ferm el cordó de bloqueig d'Empúries, ja que al capdavant sense tenir el port a les seves mans els romans haurien d'acabar retirant-se o bé atacat frontalment.

DONAR CONFIANÇA A LES TROPES

Tant Cató com Schwarzkopf es van prendre les coses amb calma, sense pressa, van aprofitar el temps per donar confiança i augmentar l'entrenament de les seves tropes. Ni en un cas ni en l'altre les tropes disposaven d'experiència bèl·lica real, fora de les topades de la pre-campanya, i això era un problema, ja que tant ibers com iraquians sí que tenien experiència bèl·lica. Schwarzkopf va enfocar l'actitud cap a les seves tropes de manera molt positiva i recordem quan va dir allò de "farem la feina i tornarem a casa, no morirem aquí...".

Cató es va adreçar a les seves tropes en un sentit professional molt semblant i va tractar més de donar confiança a la tropa que discursos patriòtics:

"Mentre anava provant què podia fer cada turma, manipul o cohort: apreciava en petits combats quina era la valia de cadascun; si algú actuava amb valentia el premiava dignament, a fi que els altres volguessin emular l'acció i l'alabava en les arengues amb nombroses paraules d'elogi...". (Cató. *Fragments*, 35. M.).

Així tant en un cas com en l'altre van anar passant les setmanes, els enemics van arribar a pensar que l'acció dels aliats i dels romans es limitaria a les incursions aèries o terrestres i que potser no s'aventurarien a un atac frontal que

els costés moltes víctimes.

A finals d'estiu semblava que Cató tirava la tovallola. Va embarcar part del seu exèrcit i es va dirigir cap a la platja de Riells, a uns cinc quilòmetres al sud d'Empúries, allí, una mica a l'interior, probablement a la riera de Sinyana, va construir un altre campament que semblava tenir com a fi permetre passar l'hivern a la seva tropa.

L'esquadra fondejaria a Riells i asseguraria la reraguàrdia, parcialment protegida de les tramuntanades que aviat s'aixecarien, probablement aquest moviment va fer augmentar la confiança del ibers, convençuts que els romans renunciaven a continuar la campanya fins a la primavera següent. El temps restava a favor dels ibers, els romans podien quedar aïllats fàcilment i sense aliments i era més que probable que, sense port segur, l'esquadra acabés a miques a causa de la tramuntana.

Schwarzkopf també va fer moviments per despistar els iraquians, les seves divisions van passejar frenèticament amunt i avall del front en els dies previs a l'enfrontament. Els comandaments iraquians deuien pensar que els moviments nerviosos eren una prova més que si empenien alguna acció, seria l'atac frontal.

EL DESENLLAÇ

Una nit Cató va fer sortir les seves dues legions del campament de Riells. En un llarg i silenciós avanç nocturn va practicar una arriscada maniobra de flanquejament fins situar-se al darrere del dispositiu iber. Una legió va restar amagada darrera de la cresta del turó de Les Corts. L'altra es va amagar desplegada a la vall que hi ha entre el turó de Les Corts i el d'Empúries. Ambdues estaven molt pròximes al campament iber però devien ser invisibles a causa de la nit i de les característiques del terreny. Cató pensava atacar amb una legió, l'altra cobriria la retirada amb posicions avantatjoses des del turó de Les Corts si hi havia problemes.

Les actuacions següents van ser magistrals. Cató necessitava una batalla a camp obert on la superioritat de maniobra de les seves legions s'imposés. Un atac al campament, tot i que per darrera hauria costat massa baixes, calia que els ibers sortissin del cau.

A trenc d'alba Cató va enviar un escamot a assaltar el campament, els ibers sorpresos de veure l'enemic per la banda

que no esperaven, van reaccionar sense tumult, rebutjant els romans que s'enfilaven per les empalissades. Convençuts de la seva superioritat i en veure que els romans es retiraven van sortir a perseguir allò que suposaven un escamot. Quan un nombre ingent de guerrers van restar fora del campament la legió apostada a la vall va sortir a la carrera i va desbaratar l'enemic amb la seva superioritat tàctica. Després, Cató va fer avançar la segona legió i va prendre una porta secundària del campament. Tot fa pensar que el carnatge va ser descomunal a canvi d'un nombre ínfim de víctimes romanes. Cató, d'un sol cop s'assegurava la victòria i la superioritat durant la resta de la campanya.

Schwarzkopf va actuar d'una manera similar, el cop fonamental va ser una arriscadíssima penetració pel flanc iraquí amb tropes franceses i americanes. Quan els aliats van assolir Al-Nassiriya van embolsar el gruix de l'exèrcit iraquí. El van encerclar per on menys s'esperava i el van escapar d'un sol cop a canvi d'un nombre escassíssim de baixes pròpies.

EPÍLEG

Amb la campanya de Kuwait, els EUA, i en certa mesura els occidentals, s'han assegurat la influència en una zona geoestratègica cabdal a causa dels jaciments petrolífers. Amb la batalla d'Empúries, Roma es va assegurar el control de la Península Ibèrica i de les seves riqueses: plata, or, plom, ferro, cereals, etc... Tant en un cas com en un altre Schwarzkopf, i Cató van tenir un paper determinant.

Òbviament, després van venir i han vingut aspectes encara més bruts que depassen la dimensió tècnica que aquí hem considerat. Cató va desarmar els ibers i els va fer enrunar les muralles dels seus poblats, alhora va utilitzar unes tribus iberes per lluitar contra les altres, i també va intentar enfrontar els celtibers contra els turdetants.

De manera semblant els aliats han deixat a Saddam Hussein prou potència perquè pugui, si més no de moment, anorrear a xiïtes o kurds... i és que ara, com abans, les guerres i les postguerres sempre han estat brutes, malgrat la lluentor de les tècniques practicades.

Francesc Xavier Hernández Cardona,
Historiador